

Vignettes

- Jim, a resident, is doing rounds in a neurology unit, and he notices that a recovering stroke victim is less responsive than he had been previously. How should he record this information, or arrange for its recording?
- Sam, 40 and in good health, presents to the doctor's house with fever and cough, and on auscultation has a pneumonia which requires antibiotics but not hospitalization. May a prescription be written, and how?
- In a hospital's stepdown ICU unit, vital signs are checked every four hours. Sarah, a nurse, is charged with doing this on her Shabbat shift and recording the results, even if the signs are unchanged from the previous recording. How should she record this information, or arrange for its recording?
- Chaim is an ER nurse working in the hospital on Shabbat. A patient's wife needs to leave for several hours, and she wants to give Chaim her phone number as an emergency contact. In what way may Chaim record the information, or arrange for its recording?

Vignette 1: Safek pikuach nefesh / Writing a prescription

א. שולחן ערוך אורח חיים סימן רמח סעיף ד

ופוסק עמהם לשבות, ואם אחר שיהיו במדבר לא ירצו לשבות עמו, יכול ללכת עמהם חוץ לתחום, מפני פיקוח נפש

ב. משנה ברורה סימן רמח:

יכול ללכת וכו' - אם מתיירא להתעכב במדבר שמא יפגשו בו חיות רעות או יפגעו בו לסטים ויגזלו ממנו בהמתו ולא יוכל ללכת ברגליו ויסתכן או יקחו ממנו ולא יוכל להחיות את עצמו במדבר או שיקחו ממנו מלבושיו בזמן הקור כולם הוא בכלל ספק פיקוח נפש ומותר לילך עמהם:

ג. שולחן ערוך אורח חיים סימן שכח סעיף ה

מכה שאינה של חלל, נשאלין בבקי ובחולה; ואין מחללין עליו שבת, עד שיאמר אחד מהם שהוא צריך לחילול, או שיעשה אצל אחד מהם סכנת נפשות.

ד. משנה ברורה סימן שכח: יז

סכנת נפשות - צ"ל ספק סכנת נפשות ור"ל דאפילו אומרים רק שמא יכבד עליו החולי ויסתכן נמי שרי

ה. רמב"ם הלכות שבת פרק ב הלכה א

דחוויה היא שבת אצל סכנת נפשות כשאר כל המצות

ו. רא"ש מסכת יומא פרק ח סימן יד

ורבינו מאיר השיב בתשובה על זה והביא דמיון מאוכל נפש ביום טוב דשוחטין ביום טוב דאיכא עשה ולא תעשה באיסור מלאכה ומאכל נבילה דאין בה אלא לאו או לומר לנכרי לנחור עופות דליכא אלא איסור דרבנן דאין שחיטה לעוף מן התורה אלא כיון דהתורה התיירה לנו אוכל נפש ביום טוב הוה לדידן כל אוכל נפש ביום טוב כמו בחול. והכי נמי כיון שהתיירה תורה פיקוח נפש הוי כל מלאכה שעושה בשבת בשביל חולה שיש בו סכנה כאילו עשאה בחול

ז. שולחן ערוך אורח חיים סימן שכח סעיף ב

מי שיש לו חולי של סכנה, מצוה לחלל עליו את השבת; והזריז, הרי זה משובח; והשואל, הרי זה שופך דמים.

ח. תלמוד בבלי מסכת שבת דף קד עמוד ב

משנה. הכותב שתי אותיות בהעלם אחד - חייב. כתב בדיו, בסם, בסיקרא, בקומוס, ובקנקנתום, ובכל דבר שהוא רושם, על שני כותלי זויות, ועל שני לוחי פינקס והן נהגין זה עם זה - חייב... כתב במשקין, במי פירות, באבק דרכים, באבק הסופרים, ובכל דבר שאינו מתקים - פטור. לאחר ידו, ברגלו, בפיו, ובמרפיקו... פטור.

ט. רמב"ם הלכות שבת פרק יא: טו

אין הכותב חייב עד שיכתוב בדבר הרושם ועומד כגון דיו ושחור וסקרא וקומוס וקלקנתוס וכיוצא בהם, ויכתוב על דבר שמתקיים הכתב עליו כגון עור וקלף ונייר ועץ וכיוצא בהם, אבל הכותב בדבר שאין רישומו עומד כגון משקין ומי פירות, או שכתב בדיו וכיוצא בו על עלי ירקות ועל כל דבר שאינו עומד פטור, אינו חייב עד שיכתוב בדבר העומד על דבר העומד, וכן אין המוחק חייב עד שימחק כתב העומד מעל דבר העומד.

י. שולחן ערוך אורח חיים סימן שכח: ד

מכה של חלל אינה צריכה אומד, שאפילו אין שם בקיאים וחולה אינו אומר כלום, עושים לו כל שרגילים לעשות לו בחול

יא. ר' ישראל מאיר קייגן, משנה ברורה סימן שכח ס"ק יד

ומשמע אע"פ שאין בו סכנה במניעת הדבר ההוא כיון שהחולי יש בו סכנה ויש בהדבר צורך קצת ורגילין לעשות לו בחול עושין גם בשבת

יב. שולחן ערוך אורח חיים סימן שו סעיף יא

מותר לקנות בית בארץ ישראל מן הא"י, בשבת, וחותרם ומעלה בערכאות.
הגה: שלהם, בכתב שלהם; דאינו אסור רק מדרבנן, ומשום ישוב א"י לא גזרו (א"ז).

יג. ר' ישראל מאיר קייגן, משנה ברורה סימן שו ס"ק מז

עיינן בבה"ל שביארנו דעת אור זרוע דעת יחידאה היא ואין לה שום מקום בש"ס וכל הפוסקים חולקין ע"ז

יד. ר' ישראל מאיר קייגן, משנה ברורה סימן שמ ס"ק כב

(ז) הכותב בשמאל או לאחר ידו [דהיינו בגב ידו שאחז הקולמוס באצבעותיו והפך ידו וכתב] ברגלו בפיו ובמרפקו [אצילי ידיו] פטור מפני שאין דרך כתיבה בכך ומ"מ איסורא יש אפי' ברגלו וכה"ג. איטר שכתב בימינו שהיא לו כשמאל כל אדם פטור ואם כתב בשמאלו חייב והשולט בשתי ידיו בשוה וכתב בין בימינו בין בשמאלו חייב.

טו. <http://zomet.org.il/?CategoryID=253&ArticleID=318>

אם קיימות שתי אפשרויות שקולות: כתיבה ב'עט שבת' מתנדף, או במחשב, יש להעדיף מחשב - אם לא נדרשת הדפסה.
הכתיבה במחשב איננה כתיבה כלל אלא רישומים אלקטרוניים או אלקטרומגנטיים. מאידך, ב'עט שבת' הכתיבה היא כתיבה ממשית אלא שיש בה פגם - שאינה מתקיימת.

טז. משנה מסכת שבת פרק יב:א

זה הכלל כל העושה מלאכה ומלאכתו מתקיימת בשבת חייב

יז. רש"י מסכת שבת דף קב עמוד ב

בשבת - אעושה מלאכה קאי.

יח. רמב"ם הלכות שבת פרק ט:יג

הצובע חוט שארכו ארבעה טפחים או דבר שאפשר לטוות ממנו חוט כזה חייב, ואין הצובע חייב עד שיהא צבע המתקיים, אבל צבע שאינו מתקיים כלל... וכל שאין מלאכתו מתקיימת בשבת פטור.

Vignette 2: Recording stable vital signs

יט. שולחן ערוך אורח חיים סימן שכח:ד

מכה של חלל אינה צריכה אומד, שאפילו אין שם בקיאים וחולה אינו אומר כלום, עושים לו כל שרגילים לעשות לו בחול

כ. ר' ישראל מאיר קייגן, משנה ברורה סימן שכח ס"ק יד

ומשמע אע"פ שאין בו סכנה במניעת הדבר ההוא כיון שהחולי יש בו סכנה ויש בהדבר צורך קצת ורגילין לעשות לו בחול עושין גם בשבת

Vignette 3 – Recording non-medical information

כא. ר' ישראל מאיר קייגן, משנה ברורה סימן שז ס"ק כד

ודע דמה דקי"ל אמירה לא"י שבות הוא אפילו אם אומר לא"י שיאמר לא"י אחר לעשות לו מלאכה בשבת [הגאון מו"ה גרשון בעל עבודת הגרשוני] והחות יאיר בסימן נ"ג מצדד להקל בזה וכ"ש בדבר שאינו אלא משום שבות ועיין בספר החיים שכתב דבמקום הפסד גדול יש לסמוך על המקילין

כב. שולחן ערוך אורח חיים סימן שז:ב

מותר לומר לו אחר השבת: למה לא עשית דבר פלוני בשבת שעבר, אע"פ שמבין שמתוך דבריו שרצונו שיעשנה בשבת הבאה.

כג. ר' ישראל מאיר קייגן, משנה ברורה סימן שז ס"ק עו

כשאומר הרמיזה לא"י שלא בלשון צווי כגון שאומר הנר אינו מאיר יפה או איני יכול לקרות לאור הנר הזה שיש בו פחם ושומע הא"י ומתקנו שרי דאין זה בכלל אמירה

כד. תלמוד בבלי מסכת יומא דף פד עמוד ב

ואין עושין דברים הללו לא על ידי נכרים ולא על ידי כותיים אלא על ידי גדולי ישראל

כה. תלמוד בבלי מסכת שבת דף קכט עמוד א

דבר שאין בו סכנה אומר לנכרי ועושה